

جمهوری اسلامی ایران
شورای عالی حوزه قم
مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران
تحقیق پایانی سطح دو(کارشناسی)
مدرسه علمیه فاطمیه اندان
شهرستان خمینی شهر

عنوان:

سیری در سیره‌ی اخلاقی حضرت زهرا(سلام الله علیها)

استاد راهنما

سرکار خانم بهناز ملا کریمی

تهییه و تنظیم

نفیسه لطفی منش

چکیده:

این نوشتار تحت عنوان سیره اخلاقی حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) می باشد که در سه حیطه (فردي ، خانوادگي و اجتماعي) مورد بررسی قرار گرفته و مواردی به عنوان شاهد مثال ذکر شده است. ابتدا مفاهيم بررسی شده است.

سیره در لغت راه و روش است، سیره اخلاقی حضرت زهرا منش حضرت می باشد ، هدف از اين نوشتار معرفت و شناخت منش حضرت و به کار گيري آن در زندگي وارائه الگويي مناسب می باشد. اگر چه در قرآن به طور صريح از حضرت زهرا (سلام الله علیها) بنابه مصالحي نامي برده نشده است ولی با توجه به ديدگاه مفسرين آياتي در شأن آن حضرت نازل شده که لسان روایات هم گویاي اين امر می باشد که اين دال بر عظمت مقام شامخ آن حضرت می باشد.

حضرت زهرا (سلام الله علیها) در بعد فرديشان داراي صفاتي چون حلم، زهد، عفت، شفاعت و عبادت با کيفيت خاص می باشند. و در بعد زندگي خانوادگيشان نسبت به مادر، پدر ، همسر و فرزندان منش خاصی را اتخاذ می نمودند که موارد متعدد گویاي اين امر می باشد.

حضرت زهرا (سلام الله علیها) در بعد زندگي اجتماعي ، فعالیت زيادي داشتند ولی هیچ گاه از پرده حجاب خارج نمی شدند . فعالیتهاي ايشان در دفاع از ولايت و مبارزه با ظلم و جور و افشاري چهره نفاق بارز است ، در كمك رسانى به ديگران پيشقدم بود و آن را يك ارزش می دانست.

براي رسيدن به سعادت دنيوي و اخري معرفت خود را نسبت به حضرت زهرا (سلام الله علیها) و ديجر معصومين گسترش داده و از روش آنان الگو گيرى نمود. و در اين مسیربرهمه آحاد بشر خصوصاً نهادهای فرهنگی لازم است روشهای لازم را بکار بسته تا الگوهای حقیقی از کاذب متمایز گردند و زمینه های هدایت فراهم گردد.

کليد واژه : سيره ، حضرت فاطمه زهرا (سلام الله علیها) در قرآن، اخلاق، سيره فردي ، سيره خانوادگي ، سيره اجتماعي.

مقدمه

فاطمه زهرا (سلام الله عليها) زنی که در حجره ای کوچک و خانه ای محقر، انسانهایی را تربیت کرد که نورشان از بساط خاک تا آن سوی افلاک واژ عالم ملک تا آن سوی ملکوت اعلی می درخشنده. آری تمام ابعادی که برای زن و برای یک انسان متصور است ، در فاطمه زهرا (سلام الله عليها) جلوه کرده است ، ایشان یک زن معمولی نبوده است ، یک زن روحانی ، یک زن ملکوتی ، یک انسان تمام معنا انسان، تمام نسخه‌ی انسانیت ، تمام حقیقت زن، تمام زن، تمام حقیقت انسان.

نسخه‌های رفتاری فاطمه زهرا (سلام الله عليها) بهترین الگو برای پرورش انسانها و تکمیل شخصیت اجتماعی است و آنچه می آید جلوه ای از زندگانی این زن ملکوتی است که همیشه چراغ راه انسانهاست ، شخصیتی که نه تنها مسلمین بلکه تمام انسانهای آزاده و طالب رفتار انسانیت از ایشان الگو می گیرند. درباره‌ی ابعاد شخصیتی ائمه معصومین علیهم السلام ابعاد تاریخی ، اجتماعی ، فرهنگی ، سیاسی و... کتابها ، جزوات و مقالات زیادی نوشته شده است که هر کدام در جایگاه خود شایسته و نیکو است ، اما آنچه امروز بیش از همه مورد توجه و نیاز جامعه است تهیه الگوهایی از این بزرگواران است و شکی نیست جامعه شیعی ما شیفته الگوگرفنم از این بزرگواران است که به راحتی بتواند الگو قرار بگیرد ، امروزه افراد، خصوصاً نسل جوان ما به دنبال الگو است به نحوی که بسیار مشاهده گردیده که افراد پس از مدتها جایگزینی فرهنگی مجدداً دنبال فرهنگ ناب اهل بیت علیهم السلام می گردند تا بتوانند جان تشنۀ خویش را سیراب کنند. آنچه مارا برآن داشت تا روی این موضوع کار شود دقیقاً در راستای مطالب فوق است. آنچه اکنون تقدیم می گردد تنها گوشه‌ای از این دریای بیکران است که بنام سیری در سیره اخلاقی حضرت زهرا (سلام الله عليها) نام گرفته است.

تعريف و تبیین موضوع:

سیره درلغت به معنای سنت و راه و روش است ، سیره اخلاقی حضرت زهرا، گفتار و رفتار و منش حضرت می باشد. در این نوشتار سیره اخلاقی حضرت زهرا درسه قلمرو فردی، خانوادگی و اجتماعی بررسی شده است، این پژوهش موضوعی تاریخی است و در زمرة تحقیقات دینی می باشد.

اهمیت و ضرورت:

امروزه زنان را با الگوهای کاذب غربی و شرقی می سنجند، در دین اسلام حضرت زهرا نمونه می کامل زن نمونه است که پیش رو و هدایتگر افراد در تمامی مراحل زندگی می باشند بنابراین وظیفه افراد آگاه است که الگوهای کامل را به مردم معرفی کنند.

اهداف و فواید:

اهداف این نوشتار عبارتند از: ۱- معرفت نسبت به سوره زنان جهان ۲- شناخت منش ایشان درسه بعد فردی، خانوادگی و اجتماعی ۳- بررسی چگونگی به کارگیری سیره ایشان ۴- ارائه الگویی مناسب و چگونگی تقرب به حضرت زهرا (علیها السلام) فواید تحقیق عبارتند از بالا بردن شناخت خود و افرادی که طالب کمال و سعادتند.

پیشینه موضوع:

با نزول آیه «لقد کان لكم فی رسول الله اسوه حسنہ» بر شناخت سیره می پیشوایان دین و معمصومان تأکید فراوانی شدالبته این آیه مخصوص پیامبر است ولی معمصومان و از جمله حضرت زهرا مبرا از خطوا و اشتباهند والگوهای کاملی می باشند.

در قرآن آیات زیادی وجود دارد که شأن نزولشان به اهل بیت (سلام الله علیہا) و به تبع آن حضرت زهرا (سلام الله علیہا) می خورد که در زیر اجمالاً به برخی اشاره می شود.

آیه تطهیر^۱: هنگام نزول این آیه اهل بیت (سلام الله علیہا) در زیر عبای پیامبر (صلی الله علیه و آله وسلم) قرار داشتند و از آن لحظه به بعد پیامبر هر روز صبح به در خانه آنها می آمد و این آیه را تلاوت می فرمود.

آیه مباھله^۲: زمانی که قرار شد بین پیامبر و نصاری مباھله انجام شود حضرت زهرا و حضرت علی و امام حسن و امام حسین نیز همراه ایشان بودند وقتی نصارا ایشان را دیدند به حقانیت پیامبر پی بردن، وحشت کردند و به دیار خود برگشتن.

آیه مودت^۳: در این آیه خدا به پیامبر می فرماید بگو: من هیچ پاداشی از شما بررسالتم نمی خواهم مگر دوست داشتن خویشانم (ذوالقربی). مردم از پیامبر پرسیدند ذوالقربی کیانند فرمود: علی، فاطمه، حسن و حسین (علیهم السلام).

آیه «وات ذالقربی حقه»^۴: خدا در این آیه به پیامبر می فرماید حق خویشاوندان را ادا کن، پیامبر از جبرئیل پرسید منظور چه کسانی هستند و این حق چیست؟ جبرئیل عرضه داشت: «فَدَكْ رَا بِهِ فَاطِمَةَ عَطَاكُنْ».«

آیه هل اتی: این آیه زمانی نازل شد که اهل بیت (سلام الله علیہا) سه روز پشت سر هم روزه گرفتند و در هر سه روز افطار شان را به مسکین و بیتیم و اسیری که طلب کمک کرده اند و با آب افطار فرمودند.

آیه نور^۵: حضرت امام کاظم (سلام الله علیہا) در تفسیر «کانها کو کب دری» می فرمایند: فاطمه در میان زنان گیتی بسان اختری نور افشار است و پیامبر نیز می فرمایند: نور دخترم فاطمه از نور خداد است.

آیات سوره قدر: در این آیات، قدر، حضرت زهرا، می باشد که ملائکه بر آن حضرت نازل می شوند و به ایشان سلام و تهیت می کنند.

۱- احزاب، آیه ۳۳.

۲- آل عمران، آیه ۶۱.

۳- شوری، آیه ۲۳.

۴- اسراء، آیه ۲۶.

۵- نور/۳۵

درمورد شخصیت حضرت زهرا احادیث زیادی موجود است که از طرف پیامبر و ائمه معصومین بیان شده است که یکی از مشهورترین این احادیث حدیث پیامبر می باشد که فرمودند: فاطمه پاره تن من است هر که اورا شاد کند مرا شاد کرده و هر که به او بدی کند به من بدی کرده است.^۱

حضرت زهرا (سلام الله علیها) دارای نام های مختلفی هستند که منشأ هر کدام صفتی از صفات آن بزرگوار است: فاطمه، صدیقه، مبارکه، طاهره، زکیه، راضیه، مرضیه، محدثه وزهرا.

حضرت زهرا در بعد فردیشان دارای منش خاصی هستند که در زیر اجمالاً به این منش اشاره خواهد شد:

حلم فاطمه‌ی زهرا(علیها السلام)

حلم به مفهوم برداری و خویشتن داری به هنگام هیجان و شعله و رشد آتش خشم است. حضرت زهرا سمبل برداری و وقار و ممتاز بود، وی در برابر سیاست ظالمانه‌ی روزگار خویش، بالا برداری نقشه‌های دشمن را نقش برآب کرد، ایشان نه تنها در مسائل سیاسی و اجتماعی بلکه در برابر تعلیم و آموزش نیز برداری بودند و با صبر و ممتازت به پرسش‌های زیاد افراد پاسخ می دادند.

زهد و قناعت

حضرت زهرا اسوه مقاومت در برابر سختی‌ها و سرزنش‌های زنان آن دوران بود که حضرت را در انتخاب زندگی ساده و شوهری آلایش و... تحریک می کردند، ولی او با الهام از آیات الهی و سخنان

ارزشمند پدرش، راه پدر و انبیاء الهی را برگزید.^۲

حجاب و عفاف حضرت زهرا(علیها السلام)

۲- محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۲۳.

۱- علی اکبر، بابازاده، تحلیل سیره فاطمه زهرا، ص ۱۲۲.

حضرت زهرا در تمامی اوصاف به ویژه حجاب اسوه کامل زن می باشد، ایشان در مسائل سیاسی و اجتماعی نیز هرگزار پرده حجاب کامل بیرون نرفت، حتی در میدان مبارزه نیز بسیار مقید به حجاب کامل و حیای اجتماعی بودند

هنگامی که به فاطمه علیها السلام ثابت شد که ابوبکر فدک را ازاویه زورگرفته و تحويل نمی دهد، آن بنوی عزیز، مقنعه و روسریش را بر سر محکم بست و با عده ای از زنان متدين و نزدیکان خویش که اورا در میان گرفته بودند به سوی مسجد رسول الله حرکت کرد، در حالی که با لباس های طولانی راه می رفت - که حتی روی پاهای او پوشیده بود و بدنش پیدا نمی شد - وارد مسجد شد. جمعیت مهاجر و انصار آنجا را پر کرده بودند و برای دختر پیامبر (صلی الله علیه وآلہ وسلم) جایگاهی درست کرده بودند، که مرد ها اورا نبینند...

اگر این عبارت را به دقت مورد عنایت قرار دهیم درس های زیادی از حجاب و عفاف آن حضرت

می گیریم.^۱

عبادت حضرت زهرا (علیها السلام)

در مورد عبادت حضرت زهرا همین بس که رسول خدا (صلی الله علیه وآلہ وسلم) در مورد ایشان می فرمود: در دنیا عابد تر از فاطمه نیست، او آنقدر برای نماز سرپا ایستاد که پاهایش ورم می کرد.^۲ او هنگام عبادت آنچنان در عظمت حق غرق می گشت و از خود بی خود می شد که از فکر عزیزان و فرزندان خویش جدا می شد، از این رو پروردگار نیز ملائکه ای را می فرستاد تا گهواره ای فرزندان اورا حرکت دهند، او حتی در شب ازدواج از علی علیها السلام می خواهد که با هم به نماز بایستد و در این شب خدا را عبادت کنند.

۲- همان، ص ۱۵۵.

۳- مسعود، پورسید آقایی، چشمۀ دربستر، ص ۲۲۶، به نقل از بحار الانوار، ج ۴۳، صص ۷۶ و ۸۴

زهرا عليها السلام با دعا و مناجات مأнос بود و دعاهای واردہ ازاوگواه این معناست. و آنجا که رسول صلی الله علیه وآلہ دعایی را به او می آموزد، می گوید: «این دعا از دنیا و آنچه در آن است در نزد من محبوبتر است^۱.»

شفیع بودن حضرت زهرا(علیها السلام)

مرتبه‌ی شفاعت صدیقه‌ی طاهره علیها السلام از همه پیامبران و امامان وسیع تر و پردازمنه ترمی باشد؛ در حالی که ایشان نه دارای مقام نبوت بوده اند و نه واجد مقام امامت.

انسان در مسیر تکاملی اش هرچه بیشتر بپیش رود، تجلی گرامی و صفات بیشتری از خداوند متعال می‌گردد، همچنین زمینه‌ی تجلی صفات جمال الهی در وجود زن بیشتر از مرد است.

حضرت زهرا به خاطر لطفت خاص روحی، مظہرتام و تمام رحمت الهی گشته است. از آنجا که رحمت و عطوفت خداوندی در وجود زن، بیشتر جلوه و بروز می نماید و در وجود زن بیشتر از مرد است. و سرآپا فنا در خدا گردیده است، به اوج تجلی می رسد، می توان گفت: ریشه ای ترین و عمیق ترین محبت‌ها، رحمت‌ها، رأفت‌ها، عطوفت‌ها، و مغفرت‌های خداوندی در وجود حضرت زهرا علیها السلام تجلی و ظهور کرده است. از همین روست که آخرین و گسترشده ترین شفاعت‌ها که خود، نمود و تجلی رحمت بی کرانه‌ی الهی است، به دست مهربان فاطمه‌ی زهرا علیها السلام صورت می پذیرد.^۲

حضرت زهرا در بعد خانوادگی نسبت به هریک از افراد خانواده منش خاصی اتخاذ می کردند. در روزهای آغاز دعوت پیامبر، حضرت خدیجه همواره نگران پیامبر بود، در این هنگام حضرت زهرا در شکم مادر بودند و با او صحبت می کردند و ایشان را دلگرمی می دادند. در روزهایی که زنان مکه با حضرت خدیجه قطع رابطه کردند، حضرت زهرا در رحم مادر بایشان سخن می گفت و اورا به صبر سفارش می کرد.

۱- مسعود، پورسید آقایی، چشمۀ دریستر، ص ۲۲۸، به نقل از بحار الانوار، ج ۹۲، ص ۴۰۴.

۲- محمد تقی، مصباح یزدی، جامی از زلال کوثر، ص ۳۳.

رابطه‌ی حضرت زهرا و حضرت محمد(صلی الله علیه وآلہ وسلم) آنچنان پر محبت بود که لقب ام ابیها به ایشان دادند، حضرت زهرا(سلام الله علیها) در مسائل فکری و عملی همراه پدر بود. آنچنان به پدر محبت می‌کرد که بعد از ازدواج، طاقت دوری از هم را نداشتند و بالاخره حضرت محمد(صلی الله علیه وآلہ وسلم) خانه اورا نزدیک خانه خود منتقل کرد، حضرت زهرا(سلام الله علیها) بسیاری از معلومات خود را از حضرت محمد(صلی الله علیه وآلہ وسلم) تعلیم می‌گرفت

حضرت زهرا در امر همسرداری بهترین و کاملترین الگو برای زنان هستند، در زندگی این بزرگوار اصولی حاکم بود که در زیر اشاره ای به این اصول خواهد شد.

ساده زیستی و زهد خانوادگی

حضرت زهرا علیها السلام در ابتدا در خانه‌ای اجاره‌ای زندگی را شروع کردند. جهیزیه‌ی حضرت زهرا بسیار کم و عمده‌تاکنگی بود. جهیزیه‌ی آن حضرت مختصر و لباس ایشان بسیار ساده ووصله دار بود.

اهمیت دادن به تربیت فرزندان

یکی از اصول حاکم بر زندگی فاطمه‌ی زهرا (سلام الله علیها) دقت در تربیت فرزندان و تحمل همه مشقتهای لازم برای ارائه بهترین انسانها به جامعه بوده است و نتیجه این زندگی مقدس فرزندانی همچون حسن، حسین، زینب و ام کلثوم علیهم السلام می‌باشدند.

بکارگیری عوامل معنوی برای حل مشکلات

یکی از متدّها و اصول حاکم بر زندگی فاطمه‌ی زهرا علیها لسلام دخالت دادن عوامل معنوی در شؤونات زندگی مادی می‌باشد. عقیده مندی حضرت به تأثیر عوامل معنوی و بکارگیری آنها در جای زندگی آن بانوی با کرامت جلوه گری دارد.

احترام متقابل اعضا به یکدیگر

درزندگی فاطمه علیها السلام اصل احترام اعضاء خانواده به یکدیگر رعایت می‌گردید و همسر نسبت به همسرو هریک ازوالدین در ارتباط با فرزندان خود احترام خاصی قائل بودند.

حاکمیت اصل مشورت درزندگی

یکی از اصول حاکم بر زندگی فاطمه (صلی الله علیه وآلہ وسلم) و علی (سلام الله علیها) مشورت خواهی و مشاوره با پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآلہ وسلم) به عنوان فکر بر تروقابل احترام بود. این دو بزرگوار بارها به پیامبر برای امور زندگی خود مراجعه می‌نمودند و از ارشادات و راهنماییها ی آن حضرت بهره مند می‌شدند.

خانه‌ی حضرت زهرا (سلام الله علیها) نمونه عالی کلاس تربیت اسلامی کودک می‌باشد و در آن اصولی رعایت می‌شود از جمله: محبت، پرورش شخصیت، ایمان و تقوا، مراعات نظم و حقوق دیگران، ورزش و بازی.

حضرت زهرا علیها السلام علاوه بر تربیت و پرورش فرزندان برای اصلاح و تربیت افکار و اعمال مردم جامعه نیز تلاش فراوانی انجام دادند، ایشان در متن مسائل سیاسی و اجتماعی قرار داشت و از حق واقعیت دفاع می‌کردند. در زیر به نمونه‌ای از فعالیت‌های اجتماعی ایشان اشاره خواهد شد.

دفاع ازو لایت

حضرت زهرا در جریان سیاسی دفاع ازو لایت تا پای جان به مبارزات خود ادامه داد، از جمله این مبارزات عبارتند از: یادآوری و هشدار، یاری طلبیدن از مهاجرین و انصار، سرزنش و توبیخ پیمان شکنان، یادآوری ماجراهی غدیر خم، مطرح کردن فضیلت‌ها، ولایت در خطبه فدک.^۱

علت واگذاری فدک به حضرت زهرا و انگیزه غصب فدک

۱- محمد، دشتی، فرهنگ سخنان فاطمه زهرا، ص ۲۰۶.

علت واگذاری فدک به حضرت فاطمه (سلام الله عليها) براساس مصالحی بود، از جمله اینکه ۱- لازم بود اموالی در اختیار بستگان پیامبر باشد تا تهی دستان از آن بهره مند شوند. ۲- زندگی خود را تأمین کنند. ۳- مقام رهبری نیاز به چنین پشتونه ای داشت و ... .

غصب فدک انگیزه های سیاسی داشت مانند: ۱- فدک یک امتیاز معنوی بود و باعث می شد مردم جانشین پیامبر را در این خاندان جستجو کنند. ۲- فدک پشتونه اقتصادی بود درنتیجه خطری برای حاکمان وقت بود.

حضرت زهرا شخصاً برای پس گرفتن فدک نزد ابوبکر رفت و با او بحث کرد، ابوبکر محکوم شد و نامه‌ی رد فدک به حضرت زهرا را نوشت ولی عمرنامه را پاره کرد. سپس حضرت علی (سلام الله عليها) به احتجاج برخاست ولی دفاعیاتش به جایی نرسید.^۱

هدف اصلی قیام حضرت زهرا (سلام الله عليها) مبارزه با حکومت و پرده برداشتن از جریاناتی بود که مردم از حقیقت آن هیچ اطلاعی نداشتند، بوده است.

مبارزه با ظلم وجود و افسای چهره نفاق

در مورد غصب فدک و برخورد با شیخین و افسای چهره منافق آنها مشی حضرت زهرا علیها السلام را در چهره های گوناگون می توان مشاهده کردار جمله:

۱) مشی اعلام حق

حضرت زهرا (سلام الله عليها) در مسئله فدک بیش از آنکه به جنبه مالی و اقتصادی آن توجه داشته باشد به جنبه حقانیت مسئله عنايت می کند.

حضرت فاطمه علیها السلام اعلام حق می کند و دستگاه حاکمه را از سوء اعمال بر حذر می دارد. با روشنگری خود و ذکر آیات مربوط به ارث سعی دارد به آنها تفهیم کند که خلاف قرآن عملی کرده اند و کسی که چنین باشد در خور حاکم اسلامی شدن نیست^۲ ... .

۲) مشی احتجاج

۱- محمد، محمدی اشتهرادی، نگاهی بر زندگی حضرت فاطمه، ص ۹۹

۲- علی، قائمی، در مکتب فاطمه، ص ۲۸۸، به نقل از الامانة والمیامیة، ج ۱، ص ۱۴.

فاطمه علیه السلام درمشی خود از شیوه احتجاج استفاده می کرد و از اصحاب و انصار رسول خدا صلی الله علیه و آله نظرخواهی می کرد. همین که فاطمه علیها السلام درمسجد می ایستد و خطبه ای می خواند و به آیات قرآن درباره ای حقانیت خود استفاده می کند خود احتجاج است.

۳) مشی مظلومانه

فاطمه علیها السلام با گریه های مداوم خود خصم را رسوا کرد، دشمن را به زانو درآورد، مردم را به سؤال واداشت، تا حدی که دشمن حتی کوشید محل گریه اورا زیرنظر گیرد و بنا به روایاتی سایبانی که در آنجا، در محل دروازه مدینه داشت از بین برداشت فاطمه علیها السلام در زیر آن پناه نگیرد. نهایتاً کار به جایی رسید که پس از مرگ فاطمه (س) همه می دانستند اوناراضی و نسبت به آنها خشمگین بود.^۱

۴) صراحت لهجه

فاطمه زهرا علیها السلام درمشی سیاسی صریح الهجه است، مطلب خود را بدون پرده با مردم درمیان می گذارد وسعی دارد به مردم تفهیم کند در چه شرایطی هستند، و یا اگر بنا بود عیب وايرادی را از خلفاً بيان کند آن را به صراحت می گفت وازين باب حجت را بمردم و برآنان تمام می کرد.

۵) بی اعتنایی و افشاگری

ابوبکر و عمر، پس از تقویت حکومت خویش، به فکر دلجویی از حضرت زهرا علیها السلام افتادند و تقاضای دیدار با حضرت زهرا را مکرر در مکرر عرضه داشتند ولی حضرت زهرا (سلام الله علیها) آن را نمی پذیرفت، به ناچار از علی علیها السلام وساطت خواستند و علی علیها السلام آنرا از فاطمه علیها السلام درخواست کرد و حضرت فاطمه (سلام الله علیها) پذیرفت.

۱- علی، قائمی، در مکتب فاطمه، ص ۲۹۳، به نقل از منتهی الامال، ج ۱، ص ۱۳۷.

شیخین به خدمت حضرت زهرا(سلام الله علیها) رسیدند، عذرخواهی نمودند که: «گذشته ها گذشت و اشتباهاتی تحقق یافت، به هر حال شما دختر پیامبر رحمت، باید گذشته ها را نادیده انگارید و ما را عفو فرمائید».

حضرت زهرا علیها السلام فرمودند: (شما را به خدا سوگند می دهم آیا شنیده اید که رسول خدا (صلی الله علیه وآلہ وسلم) فرمود: فاطمه پاره تن من است و من از اویم، هر که اورا بیزارد مرا آزرده، خشنودی فاطمه، موجب خشنودی من است و خشم و غصب فاطمه خشم و غصب من است، هر کس فاطمه را دوست بدارد مرا دوست داشته و هر کس فاطمه را خشنود سازد مرا خشنود ساخته است؟!) سپس فرمود: خدا و ملائکه را به شهادت می طلبم که شما دونفرم را به خشم اوردید و آزردید و موجبات خشنودی مرا فراهم نکردید. اگر با پدرم رسول خدا ملاقات کنم، شکایت شما را نزد پدرم خواهیم برد.

۶) سیاست پس از موگ

این که فاطمه علیها السلام وصیت کرد، مرا شب غسل بدی، شب دفن کن، شب بر جنازه ام نماز بگذار و احدی را خبر نکن، خود سیاستی عظیم است و نفرت عظیم اورا به دستگاه حاکمه وقت نشان می دهد.

بویژه که فاطمه علیها السلام سفارش کرده بود، مگذار آنها که بر من ستم راندند و حق مرا گرفتند بر من نماز گذارند که آنها دشمن خدا و رسولند.

حضرت زهرا(سلام الله علیها) زنی خانه نشین نبود، در احادیثی از معصومین آمده است که ایشان به زیارت شهداًی احد می رفت و در این جنگ به مداوای مجروحین جنگی می شتافت، بعد از رحلت پیامبریه دیدار اصحاب و یاران ایشان می رفت و مشتاق دیدار آنها بود. بعد از شهادت جعفر بن ابی طالب در غزوه موته برای خانواده آنها نان و خرما فرستاد و از آنها دلジョیی کرد.

توصیه ها و پیشنهادات

از بزرگترین رسالتهاى مجامس ذکرا هل بيت علیهم السلام ترسیم چهره هایی ماند گارا ز معصومان وارائه الگوهای رفتاری صحیح از سیره ایشان ورسوا سازی تمام الگوهای ناصحیح و درهم شکنی بتهای فکری و فرهنگی است.

باید روزبه روز در گفتار و کردار، به آن اسوه های یگانه نزدیکتر شویم و کمال سعادت خویش را در تبعیت کامل و بی چون و چرا از آنان بیابیم؛ چرا که تنها راه مطمئن قرب الهی اسوه پذیری عاشقانه واقعندای خالصانه به سیره علمی و عملی آنان است.

فهرست منابع و مأخذ

* قرآن کریم

- ۱ بابازاده، علی اکبر، تحلیل سیره فاطمه زهرا، انصاریان، سال ۱۳۷۴.
- ۲ پورسید آقایی، مسعود، چشمه در بستر، حضور، سال ۱۳۸۱.
- ۳ دشتی، محمد، فرهنگ سخنان فاطمه زهرا، مشهور، سال ۱۳۸۰.
- ۴ قائمی، علی، در مکتب فاطمه، امیری، سال ۱۳۷۷.
- ۵ مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۲، ۴۳، ۹۲، ۷۴، ۵۳.
- ۶ محمدی اشتهرادی، محمد، نگاهی بر زندگی حضرت فاطمه زهرا، بهار، سال ۱۳۷۷.
- ۷ مصباح یزدی، محمد تقی، جامی از زلال کوثر، امام خمینی، سال ۱۳۸۰.